

Ελένης Λαδιά: «Δισχιλιετής μονόλογος»

Παράχρονη, σύγχρονη ή άχρονη αυτή η σκοτεινή και επιβλητική οπτασία ενός στη σύγχρονη ποίησή μας, ενσκήπτοντος ξαφνικά ή «επιστρέφοντος» Ζαρατούστρα, με παράστημα και διάλεκτο φιλοσοφημένης Αμαζόνας, έτσι καθώς τον ονειρεύεται και τον πλάθει στους στίχους της η Ελένη Λαδιά; Τον ανακαλεί στην εποχή μας ένα βουερό βούκινο, εξαπολύοντας ορμητικά στίχους που πηγάζουν «εκ των εγκάτων» μιας υπερήφανης και σχεδόν αγριωπής συνείδησης, μαχητικής, πολεμόχαρης, αρχηγικής. Μιας συνείδησης που νοσταλγεί κάτι που ίσως δεν συντελέστηκε ποτέ στην Ιστορία, μα που επιμένει για να συντελεστεί με πάθος ποιητή και «επαναστάτη – θεμελιωτή»: «Οι Βαλκυρίες μείναν χωρίς έρωτα – η μάχη δεν κερδήθηκε ποτέ – στην πρωινή δροσιά το κύκνειο φτέρωμά τους μάδησε – και τα άλογα απόμειναν νεκρά. – Ούρλιαξε αέρα και ξερίζωσε το δέντρα – εγώ θρηνώ – τον πεθαμένο μου Θεό.»

Η υπερανπτυγμένη πνευματική και ποιητική συνείδηση της Ελένης Λαδιά – θα λέγαμε πως καμιά σύγχρονη ποιήτρια μας δεν την είχε τόσο ανεπτυγμένη, έστω κι αν η σκοπιά από την οποία θεωρεί τον κόσμο δεν είναι δυνατό παρά να προκαλέσει την οργή των στρατευμένων πνευμάτων της εποχής μας – είναι απελπισμένη. Απελπισμένη, γιατί βλέπει κομματιασμένη σε αμέτρητες ασημαντότητες και μικρότητες τη λεγόμενη «μαζική» εποχή μας. Βλέποντα αυτή τη μάζα να κυλιέται μέσα στην τραγική ψευδαίσθηση ενός σαν παγκόσμια αρρώστια διαδεδομένου «σοσιαλισμού» και να γυρεύει απ' αυτόν μια παραδείσια και φιλόφθωπη ζωή, οραματίζεται και αναζητεί την αναγωγή της μάζας στην «υπέρτατη Μονάδα», στον Ένα, σε κάποιο σύγχρονο ή μελλοντικό Υπεράνθρωπο. Μα κι αυτός δεν είναι μια αυθαίρετη κατασκευή, ένας αυτοδημιούργητος «Αρχηγός-Τυχοδιώκτης», αλλά εμφανίζεται μέσα σ' αυτόν τον λογικότατο και σαν παραληρηματικό μαζί μονόλογο, σαν μια σύνθεση από όλα τα καθαρώς ανδρικά και αρήϊα όντα ή στοιχεία που ανευρίσκονται στις αρχαίες αγριωπές θρησκείες, με κεντρικό κορμό την ελληνική ποιητικο-θρησκευτική μυθολογία, την αμείλικτα προχριστιανική ή μάλλον αντιχριστιανική.

Μια τέτοια σύνθεση είναι και η μορφή του νιτσεικού Ζαρατούστρα, που η Λαδιά τον αναπολεί και τον επικαλείται με τραγικό πάθος, για να έρθει να αντικαταστήσει τον «νεκρό θεό». Φαντάζομαι πόσο θα ενθουσιαζόταν και μαζί πόσο θα θύμωνε ο Σικελιανός αν μπορούσε να διαβάσει αυτούς τους στίχους, που, άλλωστε, άσχετα από το περιεχόμενό τους, είναι σα να αντιλαλούν τη βοή της τρομερής φωνής του που δονεί τις πέντε «Συνειδήσεις» του:

Ελληνική ψυχή μου
βλαστέ της πιο μεγάλης τραγωδίας
σταφύλι κόκκινο του Διονύσου
κόσμημα φυτικό της σαρκοφάγου
άρπα στα χέρια του κιθαρωδού Απόλλωνα
χόρεψε στους αιώνες των αιώνων

δεν θα ξανάρθουνε τα Θεοφάνεια.
Μέσ' στην καρδιά του σύμπαντος μονάχη
τη νύχτα που ξεφάντωσαν οι φλόγες
είδα να σε σκοτώνει η προφητεία
εγώ αμοιβάδα ζυμωμένη με τα φύκια
«Κύριε ελέησον...»
Κύριος δεν είναι πια να σ' ελεήσει.

Ένα κρυφό δράμα παίζεται μέσα σ' αυτό τον παράξενο μονόλογο, αυτήν την τόσο διαφορετική σαν τόνο και σαν περιεχόμενο φωνή, που μην λογαριάζοντας σχολές, αισθητικές, «γραφές», τεχνικές ή «αισθητικά ρεύματα», διατρανώνει τον εαυτό της με απόλυτη αδιαφορία για το πώς παίζεται γύρω της η σύγχρονη «ποιητική μουσική». Το δράμα αυτό είναι η αντιδικία, ο ανταγωνισμός της σύγχρονης φθοράς που συμμετέχει σ' αυτήν και που την καταθλίβει με τη λαχτάρα της έλευσης του καινούριου «Αρχηγού», του νέου Ζαρατούστρα: «Κι αν τη φωνή του πεπρωμένου διαισθάνθηκα – δεν μπόρεσα να διώξω τη φθορά... – ...δεν μπόρεσα να σε κρατήσω ζωντανό – θεέ δικέ μου, αγάπη μου...» Όμως, αυτή η συναίσθηση της φθοράς είναι που την εξαγριώνει και την κάνει να αρπάζει τον τηλεβόα των στίχων για να φωνάζει τη λαχτάρα της: «Σταματήστε το χορό μικροί προφήτες – τώρα πρέπει να μιλήσουν τα σπαθιά και τα μαχαίρια – ώ αυγή που σε κομμάτιασαν – με τους διαφορούμενους χρησμούς τους οι Πυθίες – νύχτες περίμενα ν' ακούσω αστραπές – βγαλμένες από την οργή των μονομάχων – ώ αρχηγέ αγέννητε – θύελλες που σε πότισαν νερό – σε ποια κοιλιά βλασταίνεις κόκκινη ανεμώνα – ναρθώ οδοιπόρος να την προφυλάξω – με τις πελώριες φτερούγες – σαν αετός. – Θαρθώ αυγή – όχι για να προσφέρω σμύρνα και χρυσό – μα για να αποθέσω οργή και κεραυνούς.»

Αν στην αρχή αναρωτηθήκαμε για το παράκαιρο, το σύγχρονο ή το άχρονο αυτής της δυναμικής νοσταλγίας του Ζαρατούστρα, που είναι ίσως υπερβολικά εμφαντική στο μακρύ ποίημα της Λαδιά, είναι γιατί μένει κάπως αζεκαθάριστο το πρόβλημα αν το έργο του Νίτσε είναι καθαρή φιλοσοφία, τέχνη ή θρησκεία. Ίσως η ανάμειξη των τριών αυτών αυτόνομων ενεργειών του πνεύματος, που είναι μαζί και ζωτικές ανθρώπινες ανάγκες, να συνετέλεσε ώστε το έργο του Νίτσε να συναιρείται σε μια «επιταγή ζωής» έχει πάντα μέσα της περισσότερη δυνατότητα να εξασκεί επιδράσεις και να προκαλεί αναγεννήσεις και πέρα από την εμβέλεια της εποχής της, παρά όσο μπορεί να εξασκήσει ένα έργο τέχνης ή καθαρά μεταφυσικής ή γνωσεολογικής φιλοσοφίας. Έτσι μπορούμε να εξηγήσουμε και την απροσδόκητα νιτσεική περίπτωση της Ελένης Λαδιά, λογαριάζοντας συνάμα πως πρόκειται για μια συνείδηση ανεξάρτητη, που δεν δέχεται παθητικά τους θεούς της «άνωθεν», μα τους επιζητεί, κατά την οργανική απαίτησή της. Κι αν ο ποιητικός της λόγος, σα «γραφή» και σα μέθοδος κατασκευής του ποιήματος, δε μας δείχνει κάτι το καινούριο (αυτό το μεσσιανικό «καινούριο» νομίζω πως δεν πρέπει πια να το περιμένουμε), μας εντυπωσιάζει με τον ρωμαλέο τόνο φωνής που εκφράζει μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα, συστρεφόμενη σαν βακχίδα γύρω από την επιθυμία της έλευσης του Υπερανθρώπου. Τόνος δυνατός, συνεπής, αρμονικός, έκφραση λογοτεχνική, πλήρης, πλουτισμένη από εγχάρακτες μνήμες της αρχαίας μυθολογίας και τέχνης, που είναι

ένα άλλο πάθος μα και βαθειά γνώση της Λαδιά: «Μη σπάτε τα αττικά – είναι θνητοί ζωγραφισμένοι επάνω». Ω πόση άξαφνη τρυφερότητα σ' αυτή την εικόνα, σ' αυτήν την κραυγούλα του πόνου, που είναι μαζί και καλλιτεχνική και ανθρώπινη.

Τώρα, που και η ποίηση μα και η κριτική της ποίησης γράφονται και ασκούνται αποσπασματικά (σα να είναι η ποίηση συντρίμμια αρχαίου αγάλματος!), μια στιγμιαία ποιητική σύλληψη, τόσο άμεση και καθαρή, σαν τους δυο ετούτους στίχους, θα έφτανε για να προσδιορίσει τη γνήσια ποιητικότητα της Λαδιά: «Παρθενικό κεφάλι μου – σκέψεις μου γύψινα πουλιά...». Μας γοητεύει αυτή η παρομοίωση, γιατί αληθινά πιστεύουμε πως η ποίηση είναι αξεχώριστη από τη μαγεία των ωραίων και μαγικών ανθρώπινων κατασκευασμάτων, όπως είναι λ.χ. ένα γύψινο πουλί. Μολαταύτα, αυτόν το μονόλογο δε θα τον εκτιμήσουμε τόσο από τις θαυμάσιες «εξαιρέσεις - εκλάμψεις», όσο από την ισχυρή πνευματική του σκελέτωση, που τείνει σ' έναν απόλυτο ποιητικό – θρησκευτικό αυτοκαθορισμό και που συγγενεύει τόσο αναγκαία με τη νιτσεική αυτοαποθέωση: «Και να 'μαι εγώ – έξω απ' τα Πάνθεα – απ' τους Ολύμπους και τις Κόλασες – Άχρονη, Μόνη και Μοναδική, – Μοναξιασμένη, Απόκοσμη και Αδιχοτόμητη, – Να 'μαι εγώ – τοιχογραφία χαλασμένη – της ύπουλης αιωνιότητας – στόλισμα της σπηλιάς του Ζαρατούστρα.»

Θεωρούμε την Ελένη Λαδιά σα μια νέα δύναμη που προστέθηκε στη σύγχρονη λογοτεχνία μας. Κι αν η ποίησή της έχει τη σημασία που προσπαθήσαμε να διακριβώσουμε (άλλοι μπορούν να πουν τόσα άλλα!), η πεζογραφία της είναι το αληθινό και το πιο πλούσια ορυχείο της. Το μαρτυρούν δυο της έργα, οι «Αποσπασματικές Σχέσεις», ένα μικρό αριστούργημα της πιο λεπτής και ακριβολογημένης ανάλυσης φευγαλέων μα και σταθερών ερωτικών διακυμάνσεων, και ο βαθύψυχος, αδρόκορμος και αφρικανικά δυναμερός «Μαύρος Ερμής», μια σειρά εντελώς πρωτοποριακών διηγημάτων, που απροσδόκητα, πάλι, ανανεώνουν τον πεζογραφικό συμβολισμό.

Ανδρέας Καραντώνης